

УДК 68.334: 658

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНКИ УВИМІРЮВАННІ НАСЛІДКІВ ЗМІН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПОСТІНВЕСТИЦІЙНОГО ПЕРІОДУ

Рахмана І.А.

THE SPECIFICS OF EXPERT EVALUATION USAGE APPLIED TO THE CHANGES EFFICIENCY ASSESSMENT FOR AN ENTERPRISE'S ACTIVITIES IN THE POSTINVESTMENT PERIOD

Rakhmana I.A.

У статті розглянуто експертна оцінка симптомів вияву наслідків змін в діяльності підприємства за функціональними підсистемами та експертна оцінка симптомів зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності підприємства. Залежно від результатів вияву наслідків змін в діяльності, надані рекомендації щодо прийняття управлінських рішень та впровадження певних заходів.

Ключові слова: експертна оцінка, зміни, симптоми, підсистеми, системний аналіз.

Постановка проблеми. Наслідки змін в діяльності підприємства у післяінвестиційному періоді є неоднозначними, потребують особливої уваги, а їх вимірювання вимагає пошуку підходів, методів, способів та інструментарію, що дозволяє вносити корективи в режимі реального часу. Вони повинні знаходитися під постійним контролем для того, щоб мінімізувати вплив негативних і максимізувати вплив позитивних наслідків змін в діяльності підприємства. Виявлення та оцінювання наслідків змін в діяльності підприємства у післяінвестиційному періоді повинне обов'язково проводитися підприємствами, які системно займаються інвестиційною діяльністю, прагнуть враховувати всі можливі варіації впливу чинників зовнішнього та внутрішнього інвестиційного середовища, а також звести до мінімуму негативні й максимізувати позитивні наслідки змін в діяльності підприємства від реалізації інвестицій. Періодичність такого вимірювання повинна співвідноситися з інвестиційною активністю, тобто частою реалізацією інвестицій на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зміни, спричинені впровадженням інвестиційних проектів, мають бути контрольованими та прогнозованими. Засадничі положення теорії організаційних змін розроблено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених: Т.Є. Андрєєвої, О.Г. Туровця, В.М. Родіонової, І.Т. Фролова,

Дж. Харрінгтона, Д. Фрайлінгера, У. Баррета, Х. Олдрич, Дж. П. Коттера, І. Фішера, Н. Філіповича та ін.

Мета статті. Основною метою статті є вивчення особливостей використання експертних оцінок, як інструменту системного аналізу, для вимірювання наслідків змін діяльності підприємства.

Матеріали і результати дослідження. Системний підхід розглядає підприємство як цілісну сукупність різних видів діяльності та об'єктів, що перебувають у суперечливій єдності та взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, передбачає аналіз впливу всіх чинників на діяльність підприємства та акцентує увагу на взаємозв'язку між його елементами. Це дає змогу, не вдаючись до експериментів на реальних фізичних системах, оцінити різного роду робочі гіпотези щодо доцільності тих або інших дій, використовуючи відповідну абстрактну систему, і розробити найбільш бажане рішення [1, 2, 3].

Системний аналіз – це впорядкований, логічно обґрунтований підхід до дослідження проблем і використання наявних методів їхнього розв'язання, які можуть бути розроблені в межах інших наук. Системний аналіз призначений для розв'язання, перш за все, слабкоструктурованих проблем (проблем, склад елементів і взаємозв'язків між якими встановлено лише частково) та завдань, що виникають, зазвичай, у ситуаціях, які характеризуються наявністю чинника невизначеності і містять елементи, що є неформалізованими.

Системний аналіз – це систематизовані методи надання особі, яка приймає рішення, допомоги при виборі напряму дій шляхом вивчення всієї проблеми в цілому, визначення кінцевих цілей і різних шляхів їх досягнення з урахуванням можливих наслідків. Для отримання кваліфікованого судження стосовно певних проблем використовують відповідні методи, по можливості – аналітичні.

Розглянемо використання системного аналізу, за допомогою експертних оцінок вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш".

Почнемо з експертної оцінки симптомів вияву наслідків змін в діяльності підприємства за функціональними підсистемами та експертна оцінка симптомів зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності підприємства.

Оцінка проводилася за шкалою від 0 до 1 від меншого до більшого (чим вище рівень вияву симптомів, тим вище вияв наслідків змін в діяльності підприємства). Експертні оцінки симптомів вияву наслідків змін в діяльності підприємства наведено в табл. 1.

Як бачимо, в експертних оцінках симптомів вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод

"Сімферопольсільмаш" спостерігається однозначність та узгодженість думок експертів. Незначні розбіжності спостерігаються при оцінці симптомів фінансової підсистеми ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш" (зниження рівня самофінансування, вилучення коштів з обігу), маркетингової підсистеми (клієнтела). Інтервали коливань симптомів за функціональними підсистемами в більшості своїй складають від 0,5 до 0,9, деякі значення симптомів належать до інтервалу [0; 0,49]. Це свідчить про те, що сигнали симптомів слабкі, їх активність не передбачає суттєвих змін навіть при наявності зовнішнього посилення. Тому надалі ми спочатку визначимо симптоми зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності підприємства та скоригуємо отримані результати (табл. 2).

Таблиця 1

Експертні оцінки симптомів вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш"

Симптоми	Значення експертної оцінки				
	Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	Експерт 4	Експерт 5
Складність у здійсненні контролю	0,70	0,60	0,60	0,70	0,65
Неефективність менеджменту	0,70	0,60	0,65	0,60	0,70
Високий рівень управлінського ризику	0,40	0,3	0,45	0,50	0,40
Зростання операційних витрат	0,85	0,70	0,80	0,85	0,75
Рівень інноваційності	0,70	0,70	0,65	0,65	0,60
Зростання відходоємності	0,70	0,65	0,60	0,65	0,65
Незбалансованість енерго-, ресурсовитрат	0,80	0,70	0,85	0,75	0,8
Збільшення ресурсозалежності	0,40	0,30	0,45	0,50	0,40
Зниження рівня прибутковості	0,95	0,90	0,90	0,80	0,85
Дефіцит / надлишок грошових коштів	0,70	0,60	0,65	0,75	0,70
Зниження рівня самофінансування	0,90	0,80	0,95	0,85	0,90
Вилучення коштів з обігу	0,95	0,80	0,90	0,85	0,85
Зменшення можливості залучення інвестиційних ресурсів	0,65	0,60	0,60	0,70	0,65
Реструктуризація капіталу	0,80	0,80	0,80	0,80	0,85
Зменшення обсягів продажів	0,90	0,75	0,80	0,85	0,75
Зниження рівня конкурентоспроможності товару	0,70	0,60	0,60	0,60	0,65

Таблиця 2

Експертні оцінки симптомів зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш"

Симптоми	Значення експертної оцінки				
	Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	Експерт 4	Експерт 5
Стан податкової системи	0,75	0,80	0,85	0,80	0,70
Інфляція	0,60	0,70	0,65	0,80	0,60
Динаміка рівня реальних доходів населення	0,75	0,85	0,85	0,80	0,75
Стан банківської системи	0,65	0,75	0,70	0,60	0,70
Стабільність національної валюти	0,80	0,90	0,85	0,80	0,80
Безробіття	0,60	0,75	0,50	0,75	0,60
Характер економічної ситуації в країні	0,65	0,80	0,80	0,90	0,70
Динаміка ставки відсотка на фінансовому ринку	0,65	0,65	0,60	0,60	0,55
Конкуренція	0,65	0,70	0,50	0,65	0,70
Стан валютного ринку	0,90	0,70	0,90	0,85	0,65
Інноваційність виробництва	0,45	0,55	0,50	0,55	0,50
Динаміка тіньового сектора в економіці	0,75	0,75	0,80	0,85	0,65

В експертних оцінках симптомів зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш" відмінність від попередніх є більш вираженою. Це пов'язано з тим, що вплив чинників зовнішнього середовища на діяльність підприємства, по-перше, є суттєвим, по-друге, досить невизначеним. Отриманий масив значень змінюється в інтервалі [0,6; 0,95] і тільки 10% показників змінюються в інтервалі [0,45; 0,55]. Така кількість є незначною і для розрахунків в економічних дослідженнях є припустимою. Отже, ми можемо впевнено говорити про те, що симптомокомплекс є однорідним, а отримані значення мають високий коефіцієнт стійкості ряду

значень. Тому розбіжність в оцінках симптомів зовнішнього посилення вияву наслідків змін в діяльності будь-якого підприємства є допустимою.

У зв'язку з тим, що вияв наслідків змін в діяльності підприємства оцінювався п'ятьма експертами, для зручності подальших розрахунків визначимо усереднене значення вияву наслідків змін та проведено їх калібрування, яке надалі буде використовуватися для вимірювання масштабу вияву наслідків змін в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш". Усереднені експертні оцінки внутрішніх і зовнішніх симптомів для ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш" наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Середні експертні оцінки внутрішніх і зовнішніх симптомів ПАТ "Завод "Сімферопольсільмаш"

Симптоми	Усереднене значення експертних оцінок	Враховується симптом чи ні (згідно зі значеннями експертних оцінок)	Значення експертних оцінок, що були враховані
Складність у здійсненні контролю	0,65	так	0,65
Неефективність менеджменту	0,65	так	0,65
Високий рівень управлінського ризику	0,41	ні	
Зростання операційних витрат	0,79	так	0,79
Рівень інноваційності	0,66	так	0,66
Зростання відходоємності	0,65	так	0,65
Незбалансованість енерго-, ресурсовитрат	0,78	так	0,78
Збільшення ресурсозалежності	0,41	ні	
Зниження рівня прибутковості	0,88	так	0,88
Дефіцит / надлишок грошових коштів	0,68	так	0,68
Зниження рівня самофінансування	0,88	так	0,88
Вилучення коштів з обігу	0,87	так	0,87
Зменшення можливості залучення інвестиційних ресурсів	0,64	так	0,64
Реструктуризація капіталу	0,81	так	0,81
Зменшення обсягів продажів	0,81	так	0,81
Зниження рівня конкурентоспроможності товару	0,63	так	0,63
Стан податкової системи	0,78	так	0,78
Інфляція	0,67	так	0,67
Характер демографічної ситуації	0,70	так	0,70
Динаміка рівня реальних доходів населення	0,80	так	0,80
Стан банківської системи	0,68	так	0,68
Стабільність національної валюти	0,83	так	0,83
Безробіття	0,64	так	0,64
Характер економічної ситуації в країні	0,77	так	0,77
Динаміка ставки відсотка на фінансовому ринку	0,61	так	0,61
Конкуренція	0,64	так	0,64
Стан валютного ринку	0,80	так	0,80
Інноваційність виробництва	0,51	так	0,51
Динаміка тіньового сектора в економіці	0,76	так	0,76

Після розрахунку усереднених значень експертних оцінок симптомів вияву наслідків змін в діяльності підприємства проводиться процедура їх ідентифікації, за якою оцінки в інтервалі [0; 0,49] не враховуються. Це пов'язано з тим, що симптоми, які входять до цього інтервалу, викликають незначні відхилення в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсьільмаш". Сукупність даних симптомів є настільки незначною, що ми можемо ними ігнорувати та вважати такими, які будуть усунуті за короткий термін у межах поточного управління діяльністю підприємства. Отже, майже всі симптоми в межах діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсьільмаш" мають високий рівень вияву. Симптоми, які не були враховані в діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсьільмаш", характеризуються низьким рівнем управлінського ризику, не спричиняють порушень комунікацій; підприємство не є ресурсозалежним настільки, що це могло б зумовити певні зміни у виробництві, а саме підвищити низький рівень браку. Підприємство забезпечено кадрами відповідного рівня професіоналізму. Крім цього, діяльності ПАТ "Завод "Сімферопольсьільмаш" властиві реальне стратегічне управління та відсутність проблем з досягненням встановлених цілей.

Висновки. Залежно від результатів вияву наслідків змін в діяльності керівництво підприємства має приймати управлінські рішення та впроваджувати певні заходи, а саме:

ігнорування чи спостереження та дотримання техніко-технологічних вимог;

створення центрів відповідальності щодо утримання активного вияву наслідків змін в діяльності підприємства;

залежно від організаційно-правової форми власності підприємства проведення зборів, укладання установчих і правових договорів із здійсненням в подальшому заходів щодо реструктуризації підприємства чи входження до складу стратегічного альянсу на паритетних правах.

Література

1. Савчук В.П. Диагностика предприятия: поддержка управленческих решений / В. П. Савчук. — М.: "БИНОМ", 2010. — 175 с.
2. Суворова И. А. Сопrotivlenie izmeneniyam: prichiny vozniknoveniya i metody preodoleniya [Elektronnyy resurs] / И. А. Суворова. — Режим доступа : http://www.iteam.ru/publications/project/section_40/article_2653/.
3. Теория систем и системный анализ в управлении организациями : учеб. пособ. / [Баринов В. А.,

Болотова Л. С., Волкова В. Н. и др.]. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 848 с. : ил.

References

1. Savchuk P. Diagnostika predpriyatiya: podderzka upravlencheskih reshenij / W.P. Savchuk. — M.: "BINOM", 2010. — 175 s.
2. Suvorova I.A. Soprotivlenie izmeneniyam: prichiny vozniknoveniya i metod ipreodoleniya [Elektronnyy resurs] / I. A. Suvorova. — Rezim dostupa : http://www.iteam.ru/publications/project/section_40/article_2653/.
3. Teoriya system ssystemnij analiz v upravlenii organizacijami : ucheb. posob. / [Barinov W. A., Bolotova L. S., Volkova V. N. idr.]. — M.: Finansy I statistika, 2006. — 848 s. : il.

Рахманая И.А. Особенности использования экспертной оценки в измерении последствий изменений деятельности предприятия постинвестиционного периода

В статье рассмотрена экспертная оценка симптомов проявления последствий изменений в деятельности предприятия по функциональным подсистемам и экспертная оценка симптомов внешнего усиления проявления последствий изменений в деятельности предприятия. В зависимости от результатов проявления последствий изменений в деятельности, предоставлены рекомендации относительно принятия управленческих решений и внедрения определенных мероприятий.

Ключевые слова: экспертная оценка, изменения, симптомы, подсистемы, системный анализ.

Rakhmana I.A. The specifics of expert evaluation usage applied to the changes efficiency assessment for an enterprise's activities in the post investment period

The article considers expert estimation for symptoms of consequences of work changes in the enterprise functional subsystems and the expert estimation of external amplification of consequences effects of changes in the enterprise work. Depending on the effects of consequences changes of the work, provided recommendations for management decision-making and implementation of particular activities.

Keywords: expert estimation, changes, symptoms, subsystems, system analysis.

Рахмана Ирина Анатоліївна – к.е.н., доц. кафедри «Фінанси» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. rahmanna@mail.ru

Рецензент: Костирко Л.А., доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою фінансів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Стаття подана 29.05.2014 р.